

Juhani Hiirikoski
FL, englannin kielen lehtori
Turun yliopisto

LAIN JA HALLINNON KÄÄNNÖSTEHTÄVÄT ENGLANNIN KIELESSÄ

Johdanto

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa voi valita käännettäväksi yhden erikoisalan, jonka haluaa suorittaa (kauppa, koulutus, lääketiede, tekniikka), mutta lain ja hallinnon käännöstehtävä on pakollinen kaikille kokeeseen osallistujille. Olen toiminut lain käännöstehtävien valitsijana englannista suomeen ja vuodesta 2008 lähtien ensimmäisenä arvioijana käännöksissä englannista suomeen ja toisena arvioijana suomesta englantiin. Tässä artikkelissa kerron kokemuksistani tästä työstä.

Käsittelen sitä, millaisia tekstejä koeteksteiksi on valittu ja millaisia käännösongelmia ne sisältävät, mitä asioita odotan kokeeseen tulevan hallitsevan, mihin kiinnitän huomiota tekstejä arvioiessani ja mikä tekee erityisesti englanninkielisistä lakiteksteistä vaikeita. Annan esimerkkejä siitä, millaisia vaikeita kohtia kokeissa tyyppillisesti on ollut ja miten ammattimainen kääntäjä olisi voinut selvittää ne. Tarkastelen vuoden 2013 kokeen lain tekstejä kummassakin käänno-suunnassa antamieni virhepisteiden pohjalta, mutta otan esimerkkejä muidenkin vuosien lain teksteistä.

Englanti on tutkinnon suosituimpia kieliä, mutta käännosten taso on kirjavaa ja hyväksymisprosentti pieni. Kokelailta saattaa olla väärä käsitys auktorisoidun kääntäjän kokeesta ja sen vaatimustasosta. Arvioin muidenkin alojen käännoksiä, ja lakiin verrattuna olen antanut niistä vähemmän virhepisteitä, joten lain osio on erityisen vaikea kokelaille, huolimatta kaiken auktorisoidun kääntämisen yleisestä juridisesta luonteesta. Vanhat tutkintotehtävät ovat nähtävillä Opetushallituksen sivuilla, joten tekstien hankaluuden ei pitäisi tulla yllätyksenä. Myös muiden alojen teksteissä on ollut lain ja hallinnon alaan liittyviä käänno-ongelmia (esimerkiksi vuoden 2013 koulutuksen teksteissä). Tämä artikkeli selvittää, mitä oletan kokeeseen tietävän lain erikoisalan tekstin ammattimaisesta kääntämisestä.

Tekstit, osanottajat, hyväksytyt ja virhepisteet

Olen koennut taulukoihin 1 ja 2 kokeissa käytetyt lain tekstit, niistä antamieni virhepisteiden vaihteluvälin ja hyväksymieni käännosten määrän. Ennen asiakirjan nimeä on koodi, jota käytän artikkelissa viitattaessani tekstiin.

TAULUKKO 1. LAIN TEKSTIT, JOISSA TOIMIN ENSIMMÄISENÄ ARVIOIJANA (ENGLANNISTA SUOMEEN)

Vuosi	Asiakirja	Koke- laita	Hyväksyttäväksi esittämäni kään- nökset (%)	Antamieni kokonaisvirhe- pisteiden vaihtelu- väli (keskiarvo)
2008	EN1: Anti-gazumping agreement	30	11 (37 %)	9–75 (33)
2010	EN2: Non-disclosure agreement	26	3 (12 %)	13–81 (44)
2012	EN3: First codicil to the last will and testament of JM	25	2 (8 %)	18–103 (51)
2013	EN4: Durable general power of attorney	9	0 (0 %)	48–133 (87)
2014	EN5: Translation workspace subscription agreement	9	2 (22 %)	9–203 (89)
2015	EN6: Power of attorney	8	1 (13 %)	23–148 (67)
Kaikki		107	19 (18 %)	9–203 (52)

TAULUKKO 2. LAIN TEKSTIT, JOISSA TOIMIN TOISENA ARVIOIJANA (SUOMESTA ENGLANTIIN)

Vuosi	Asiakirja	Koke- laita	Hyväksyttäväksi esittämäni kään- nökset (%)	Antamieni kokonaisvirhe- pisteiden vaihte- luväli (keskiarvo)
2009	SU1: Helsingin hovioikeuden päätös 2008:13: Suomen asianajajaliitto valvontalautakunta 13.12.2007	28	9 (32 %)	10–85 (32)
2011	SU2: Korkeimman oikeuden ennakkopäätös 2011:59: Lapsen huolto ja tapaamisoikeus	20	0 (0 %)	34–151 (69)
2012	SU3: Posion kunnan perusturvalautakunnan kokouspöytäkirja 24.2.2011: 22 § Selvityspyyntö lastensuojelulain määräaikojen toteutumisesta	15	6 (40 %)	15–96 (42)
2013	SU4: Varsinais-Suomen käräjäoikeus, 2. osasto, tuomio 12/6804 6.3.2012 L 11/23118: Yhtiökokouksen päätöksen moittim, as.oy	23	1 (4 %)	15–217 (85)
2014	SU5: Ohjeita rikesakkomääräyksen saaneelle	19	1 (5 %)	42–208 (108)
2015	SU6: Kutsu perunkirjoitukseen	14	1 (7 %)	25–99 (58)
Kaikki		119	18 (15 %)	10–217 (65)

Yleisesti ottaen toisena kahdesta kokeen lain ja hallinnon osion arvioijasta tutkintolautakunnalle hyväksyttäväksi esittämieni käännösten määrä on vähentynyt ja antamieni virhepisteiden määrä kasvanut. Ensimmäisissä kokeissa oli huomattavasti enemmän osanottajia ja hyväksytyjä kuin myöhemmissä. Tämä johtunee siitä, että auktorisoidun kääntäjän tutkinnon alkaessa ensimmäisiin uudentyyppisiin kokeisiin oli tulossa monia ammattikäntäjiä. Myös pisteytys on muuttunut hiukan vaikkakaan ei merkittävästi vuosien varrella. Tekstien vaikeuskin tietysti vaihtelee hieman. Kaiken kaikkiaan olen esittänyt hyväksyttäväksi noin viidesosaa kaikista kokelaiden käännöksistä.

Käännettävien tekstien valinta

Kokeeseen valitut tekstit edustavat erilaisia juridisia tekstejä (sopimus, testamentti, valtakirja, oikeuden päätös, kokouspöytäkirja), jotka liittyvät johonkin yhteiskunnalliseen toimintaan (asunnon osto, kokous, valtuutus, asunto-osakeyhtiön toiminta, oikeudenkäynti). Teksteillä testataan kokelaan kykyä havaita ja ratkaista käännösongelmia. Koeteksteissä on siis kielellisiä, kulttuurisia ja oikeusjärjestelmien erilaisuuteen liittyviä haasteita (Opetushallitus 2014a). Varsinkin englanninkieliset tekstit ovat sellaisia erityisalan tekstejä, että niistä ei selviä tavanomaisella yleiskielisellä lain sanaston, kielen ja instituutioiden tuntemisella. Tekstien ymmärtäminen saattaa olla syntyperäiselle maallikollekin vaikeaa. Lain sanastoa tuntematon ei tunnista tekstin termejä ja saattaa lukea tekstin luullen ymmärtäneensä sen, mutta ei huomaa, että siinä esiintyy tutun tuntuisia sanoja, joilla on lakikielessä aivan eri merkitys kuin yleiskielessä – tällöin tulkinnasta voi tulla järjetön, jos lisäksi ei tunne sitä, miten oikeusjärjestelmä toimii eikä osaa epäillä omaa tulkintaansa. Tekstin tulkinta tulee siis liittää yleistietoon. Tekstit edustavat erikoisalansa tyypillistä kieltä omine kielellisine ja asiallisine ominaispiirteineen, puutteineen ja jopa virheineen, eikä koeteksteiksi ole valittu hyviä oppikirjaesimerkkejä siitä, miten teksti pitäisi kirjoittaa, vaan autenttisia lain tekstejä.

Lain tekstejä on helppo löytää englanniksi esimerkiksi Internetistä, jossa on erilaisia asiakirjakaavoja ja yhtiöiden sopimusmalleja sekä myös sivustoja, joissa voi itse luoda oman asiakirjansa ja joissa esitetään myös ohjeita asiakirjan laatimiseen. Vaikeampaa on löytää sellainen autenttinen 2000 merkin mittainen teksti, joka on asiallinen kokonaisuus ja johon mahtuu tarpeeksi haasteita. Kaikki koetekstit ovat kuitenkin sisältäneet tällaisia käännöstaitoa mittaavia ongelmia.

Mitä kokelaan pitää tietää laista, lain kielestä ja sen kääntämisestä?

Auktorisoidun kääntäjän tutkinto on ammattitaidon näyttökoe. Siihen osallistuvat katsovat olevansa ammattimaisia kääntäjiä ja kielen ammattilaisia siinä määrin, että ovat valmiita maksamaan kokeeseen osallistumisesta. Oletan siis, että

kokelaat sekä ymmärtävät että osaavat tuottaa sekä lähtö- että kohdekielen vaikeitakin rakenteita ja pystyvät laatimaan loppuun asti asiallisesti ja muodollisesti hiotun tekstin, kuten kielen ammattilaisen kuuluukin. He tietävät, mitä kääntäminen ylipäättään on, ja heillä on kulttuuritietoa ja tiedonhakutaitoa siinä määrin, että he kykenevät esimerkiksi selvittämään, että *North Dakotalle* (EN4) on olemassa suomenkielinen nimi.

Lisäksi kokelaiden tulee tietää, mitä lain erikoisalan kääntäminen käsittää eli mitä virallisten asiakirjojen kääntäminen on. He ovat mahdollisesti jo työssään tutustuneet erityyppisiin juridisiin teksteihin ja asiakirjoihin (lait, sopimukset jne.) ja tuntevat niiden termit, konventiot ja rakenteet sekä sen yhteiskunnallisen kontekstin ja oikeusjärjestelmän, johon tekstit liittyvät kulttuureissaan (miten asuntopaikka tehdään, miten kokous toimii, mitkä ovat kokouspöytäkirjan osat, millaisiin kokouksiin osakkeenomistaja voi yhtiössä osallistua, miten lautakunnalle tehdään esitys, miten lait säädetään, miten lain eri osiin viitataan, mitä valtuuksia asiamiehelle voi antaa, mitä oikeuksia sopimuksessa voi antaa, kenelle ja mistä syystä elatusapua maksetaan). Näin he pystyvät tuottamaan johdonmukaisen tekstin, joka ei sisällä oikeuskulttuureiden käsitteisiin ja käytänteisiin viittaavia ristiriitaisuuksia.

Kokelaiden tulee myös ymmärtää teksti kokonaisuutena ja olla selvillä tekstissä esiintyvistä toimijoista, heidän rooleistaan ja tekstin juonen kulusta ja tehdä valintansa tätä taustaa vasten käyttäen hyväkseen tekstin sisäisiä vihjeitä. He pysyvät perillä tekstin toimijoista eivätkä sekoita niitä keskenään. Määrää ilmaisevat sanat esimerkiksi tuottavat usein vaikeuksia lain teksteissä: *each party* (EN2) sopimuksessa on *kumpikin* eikä *jokainen*, kun muistaa, että osapuolia on vain kaksi. Tekstissä SU4 esiintyy sana *hallitus*, joka tekee ehdotuksen tai esityksen. Toinen on asunto-osakeyhtiön, toinen Suomen hallitus. Sanat *kokous* ja *ehdotus* toistuvat tekstissä: pitää tietää, viitataanko niillä kulloinkin spesifiin vai generiseen tarkoitteeseen.

Lain teksteissä on omat haasteensa ja ilmauksensa, joita voi olla vaikea ymmärtää ensi lukemalla, mutta jotka toistuvat lähes samoina eri teksteissä ja tulevat tutuiksi lakitekstejä lukiessa (esimerkiksi *provided that, subjct to, notwithstanding*). Lainkin tekstien kirjoittajat luonnollisesti pyrkivät selvyyteen ja yksitulkintaisuuteen, ja jo kieli ohjaa kääntäjää oikeaan tulkintaan, mutta jos rakenne joskus jää kääntäjälle hämäräksi, tieto yhteiskunnan toimintatavoista auttaa rajaamaan pois mahdollottomat tulkinnot.

Joskus lauseiden syntaksi on puutteellista, ja kääntäjän täytyy yhdistää rakenteet mahdollisiin järkeviin tulkintoihin. Lauseessa *toimintaa valvovilla viranomaisilla, aluehallintovirastolla ja Valviralla on mahdollisuus* (SU3) kääntäjän pitää selvittää, onko toimijoita kolme vai kaksi. Lauseessa *kokouskutsussa ilmenee hallituksen päätösehdotus kohdassa 6, joka on hyväksytty ylimääräisessä yhtiökokouksessa 9.8.2011* (SU4) pitää päättää, onko relatiivipronominin korrelaatti *kutsu, ehdotus* vai *kohta*; samoin lauseessa *injury to the Party or its present or future customers*

that may be difficult to ascertain (EN2) – onko korrelaatti *injury* vai *customers*? Tekstin kohdassa *Tapahutumien kulku on riidaton. Eli koska yhtiö on pitänyt kokouksiaan ja mitkä asiakirjat ovat olleet nähtävillä.* (SU4) on piste tullut väärään paikkaan pilkun tilalle, minkä vuoksi seuraavaan sanaan on tullut iso alkukirjain. Tämä vaikeuttaa kyseisen kohdan tulkintaa myös siksi, että konjunktio *koska* on kaksimerkityksinen. Kuitenkin tulkinta, jossa *koska* olisi *because*, on virkerakenteeltaan mahdoton ja lisäksi asiallisesti mieletön.

Lauseessa *Disputes are settled under the Rules of Arbitration Institute of the Central Chamber of Commerce, in Helsinki* (EN2) pitää päätellä, onko *Helsinki* Keskuskaupakamarin vai välimiesmenettelyn paikka. Lauseessa *yhtiöllä ei ollut laadittuna mitään hallituksen päätösehdotusta kumottavaksi vaaditusta päätöksestä* (SU4) pitää ymmärtää, kuka tekee mitä: asunto-osakeyhtiöllä (eli osakkeenomistajilla) ei ole tutustuttavana ehdotusta, koska hallitus ei ole sitä sille tehnyt ennen kokousta, ja kantaja vaatii yhtiökokouksen päätöstä kumottavaksi. Lauseen äiti vaati isää suorittamaan elatusapua lapselleen (SU2) kääntämisessä pitää miettiä, kumpi on järkevämpi, *to her child* vai *to his child* – vai *kenties for the child*?

Jotkut virkkeet saattavat vaatia paljonkin aivovoimistelua. Tekstin *I appoint my daughter as my attorney-in-Fact. In the event my Attorney-in-Fact is unable or unwilling to serve for any reason or if my Attorney-in-Fact is currently my spouse and we become legally separated or our marriage is dissolved, I name Brother HS as successor to my Attorney-in-Fact* (EN4) sanan *currently* aikatazon keksiminen on varsin hankalaa: ei kai teksti sano, että tyttäreni voisi joskus olla vaimoni? Joskus teksteissä esiintyy aidosti kaksitulkuksia rakenteita, joista kääntäjän pitää ehkä huomauttaa. Lauseessa *Each separate trust named for a child of mine, if any, under any other provision of this Will, shall be held, administered and distributed by the Trustee* (EN3) ongelmana on päättää, voimmeko ylipäänsä tietää, kumpaan *any* viittaa, sanaan *trust* vai sanaan *child*.

Joskus itse asiakirjan tyyppi saattaa olla sellainen, että se vaatii erityistä selvitästyötä (tekstit EN1, EN3, EN4), tai asiakirja sisältää käsitteitä, joita toisessa oikeusjärjestelmässä ei sellaisenaan ole (*trust* tekstissä EN3) tai selitystä vaativia instituutioita (*maakunta-kuntayhtymä, sosiaali- ja terveyslautakunnan yksilöhuoltojaosto* tekstissä SU2).

Kokelaan pitää myös olla perillä siitä, mitä auktorisoitu kääntäminen tarkoittaa eli tuntee Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (SKTL 2015) ohjeet virallisesta kääntämisestä (käännös näyttää samalta kuin alkuperäinen ja sisältää kaiken sen, minkä alkuperäinen asiakirjakin, miten instituutioiden nimet käännetään, millaisista asioista pitää tehdä kääntäjän huomautus jne.). Heidän tulee osata käyttää kokeessa sallittuja kääntäjän apuvälineitä Internetissä, esimerkiksi yleiskielen sanakirjoja ja englanninkielisiä lain sanakirjoja, oikeusministeriön sanastoja ja suomesta englantiin käännettyjä tekstin asiasisältöön liittyviä lakeja Finlexissä. He pystyvät erottamaan lain sanat, termit ja konventiot yleiskielen vastaavista ja tuntevat lain kentän niin, että osaavat termien määritelmien ja

tarjottujen vaihtoehtojen pohjalta valita järkevän lauseeseen ja tekstiin sopivan käännösvastineen.

Sanastotasolla kääntäjällä pitää olla herkkyyttä havaita mahdolliset termit, vaikka ne eivät ulkoisesti sanoina sellaisilta näyttäisikään, esimerkiksi tekstin EN4 *my homestead legally described as on the attached legal description of my homestead*. Sana voi toisaalta olla helposti termiksi tunnistettava, mutta sen merkitys ei olekaan se ilmeinen, kuten esimerkiksi *warranty* (EN2) tai *yhtiö* (SU4). Monitulkintaisuutta saattaa olla aivan tavallisissakin sanoissa, kuten *Brother* (EN4) – veli vai munkki?

Tekstit sisältävät sisäisiä vihjeitä ja viittauksia, joita tulee käyttää hyväksi. Tekstin EN1 kohdan *property described in the first Schedule ("the Property")* kääntämisessä auttaa, jos katsoo sopimuksen lopusta kyseistä kohtaa ja näkee, että se koostuu kolmesta tyhjästä viivasta, joille kirjoitetaan kaupan kohteen tunnistetiedot; tämän jälkeen voi helpommin keksiä sanan sitä kuvaamaan – onko se kenties *aikataulu, asiakirja, kohta, liite, lista, luettelo, luku, täsmennys* vai *yksityiskohta*? Lauseessa *I hereby make, publish and declare this to be the First Codicil to my Last Will and Testament, dated September 1st, 2009* (EN3) lauseenvastikkeen elliptisen subjektin viittaussuhde saattaa jäädä epäselväksi, mutta asiakirjan lopun päiväyksestä voi tarkistaa, onko kyseessä kodsillin vai testamentin päiväys. Lauseen *The period shall end (subject to Clause 5.1 below) at 5 pm* ymmärtää ehkä paremmin, kun lukee kyseisen kohdan: *subject to* ei tarkoita, että kohdassa 5.1. sanotaan, milloin ajanjakso päättyy (tässä lauseessahan se juuri sanotaan!), vaan kyseisessä kohdassa annetaan poikkeukset edellä mainittuun sääntöön. Ilmaus esiintyy myös lauseessa *The parties have, subject to contract, agreed to a transaction*, jossa se ei kuitenkaan viittaa ollenkaan siihen, mitä sopimuksessa sanotaan – asiakirjan otsikosta ja sisällöstä käy ilmi, että kontrahtia ei vielä ole ja tässä vasta sovitaan sen solmimisesta. Kyseessä on siis *agreement*, joka tehdään, kun *contract* ei vielä ole käytettävissä.

Tekstit sisältävät myös vihjeitä ulkoisista lähteistä, joita kääntäjä voi käyttää apuna käännösratkaisujen löytämisessä. Tekstissä SU4 viitataan lakiin, jonka englanninkielisestä versiosta olisi voinut tarkistaa useita tekstin termejä ja ottaa yhden kappaleen muutamain korjauksin lähes suorana lainana. Viitteestä *HE* (hallituksen esitys kyseiseksi laiksi) taas selviää, mitä *nähtävänä pidon laajentaminen* tarkoittaa; Finlexin sivuilta olisi myös selvinnyt, miten hallituksen esityksiin englanniksi viitataan. Tekstin EN2 viittauksen *Arbitration Institute of the Central Chamber of Commerce* avulla löytyy välityslauseke.

Teksteissä on myös kielioppi- ja kirjoitusvirheitä, joista osaan kääntäjän pitää reagoida. Tekstissä EN3 on kirjoitusvirhe: *.1-30.9.2010* kun pitäisi olla *1.1.-30.9.*, kuten selviää muusta tekstistä. Tekstissä EN2 on useitakin virheitä (*two day's notice, its right to disclosure its Confidential Information, in whole or in party by either Party*), mutta ne eivät aiheuta väärää tulkintaa.

Vaatimukset ja virhetyypit

Jo taulukoista 1 ja 2 näimme, että käännosten taso on ollut erittäin vaihtelevaa. Virhepisteiden vaihteluvälistä näimme myös, että englantiin kääntäminen on ollut vaikeampaa. Suomeen päin virheiden suurin kokonaispistemäärä on 133, englantiin 217. Suurimmalla osalla kokelaista ei ole ollut ongelmia suomen rakenteiden tuottamisessa, vaikkakin oikeakielisyyden kanssa niitä saattaa olla. Samoin suomen lähdetekstin ymmärtäminen ei ole tuottanut vaikeuksia, mutta sisällön ilmaiseminen englanniksi on. Esimerkki 1 edustaa kielellisesti huonointa lukemaani käännoistä; kääntäjällä on selvästi ollut väärä käsitys vaadittavasta kielitaidosta ja hän on tullut kokeilemaan onneaan ehkä siinä uskossa, että suomalaisten yleisesti hyvänä pidetty englannin kielen taito riittää.

1. PH and YK had established marriage on the year 1997th. The son was born year 1998th. The couple judged to divorce year 2000th. After the divorce the son had been left to life with his mother PK's place. Parent had agreed into the Kajaani's Basic- Needs- Commission 5th of January 2004th approved agreement, that the child will be under the both parent's joint custody and life with his father YK's place. PH was requested with 5th of January 2005th initiated application changing the child's custody and life conditions. The Kajaani's District Court had rejected the request 30th of the June 2005th gave the statement which was maintained by the Eastern Finland's Court of Appeals 26th of January 2006th. PH requires 25th of April 3007th initiated application that the child will be judged only under his concern and living with his place. Furthermore, PH demands YK's to accomplishing maintenance to her child. Application has stated with PH's statement that conditions has changes after the decision of the Court of Appeals 26th of January 2006th. YK shall never due her age and health condition being able to taking care of the child. (SU2)

Esimerkissä 2 kääntäjä taas ei ole käyttänyt oikeaa rekisteriä, vaan on pilkkonut virkkeitä lyhyiksi selkokielisiksi lauseiksi tavalla, joka ei ole lain kielen syntaksille ollenkaan tyypillistä.

2. The plaintiff has demanded a reversal of a decision by the additional shareholder's meeting on August 9, 2011. This decision was to start replacing balcony rail plates and installation of new balcony glass in two buildings. The plaintiff's reason for the demand is that company's board of directors did not have a decision proposal prepared for such decision. (SU4)

Tämän julkaisun liitteestä ilmenevät kaikilla arvioijilla käytössä olevat kriteerit, virhepisteet ja niiden luokittelu (Opetushallitus 2014b, liite 2). Virhepisteet jakautuvat kahteen pääluokkaan. S-virheet liittyvät tekstin sisällölliseen vastaavuuteen sekä erikoisan terminologian tarkkaan ja virheettömään käyttöön,

H-virheet taas tekstin hyväksyttävyyteen, luettavuuteen, rekisteriin ja tyyliin. S-virheet siis liittyvät asiaan ja niistä saa 2–9 virhepistettä, H-virheet asian kielelliseen ilmaisuun ja niistä saa 1–6 virhepistettä. Taulukosta 3 näemme näiden kahden virheluokan pistejakautumat ja keskiarvot lain käännöksissä englannista suomeen ja suomesta englantiin vuoden 2013 tutkinnossa.

TAULUKKO 3. VIRHEPISTEIDEN MÄÄRÄ KAHDESSA VIRHELUOKASSA LAIN KÄÄNNÖKSISSÄ 2013: VAIHTELUVÄLI JA KESKIARVO

S-virhepisteet (sisältö)	suomeen	englantiin
S-virhepisteet (sisältö)	40–129 (79)	5–158 (57)
H-virhepisteet (hyväksyttävyys)	1–21 (9)	3–64 (28)
Kokonaisvirhepisteet	48–133 (87)	15–217 (85)

H-virheitä tehdään enemmän englantiin käännettäessä (keskiarvot 28 vs. 9), kun taas S-virheitä tehdään enemmän suomeen käännettäessä (79 vs. 57). Englantiin käännettäessä oli 5 käännöstä 23:sta (22 %) sellaisia, joissa H-virheitä oli enemmän tai yhtä paljon kuin S-virheitä. Kaikilla näillä viidellä oli suhteellisen vähän S-virhepisteitä (vaihtelu 16–27, keskiarvo 20). Suomeen päin tällaisia käännöksiä ei ollut, vaan S-virhepisteitä oli aina enemmän kuin H-virhepisteitä. Englantiin käännettäessä siis asia on useammin paremmin hallussa kuin kieli. Suomeen päin käännettäessä asian ymmärtäminen taas on vaikeaa, mutta suomen kieli ei tuota suuria ongelmia; esimerkin 1 kaltaisia tekstejä ei suomeen päin ole.

Hyväksyttävyys

Käännös tulee viimeistellä niin asiallisesti kuin kielellisesti. Jos teksti on huolimaton, sisältää kirjoitus- ja välimerkkivirheitä ja siihen on jäänyt lähdekielen sanoja, osoittaa tämä jo sitä, että kääntäjällä ei ole auktorisoidulta kääntäjältä vaadittavaa tarkkuutta; kokelaallahan on käytössään lisäksi kielentarkastustyökalu. Tällaisista virheistä saa kuitenkin vain yhden H7-kategorian virhepisteen (oikeinkirjoitusvirhe, joka ei vaikuta tulkintaan).

H-luokassa olen käyttänyt eniten kategoriaa H5 (rakennevirhe, joka ei aiheuta väärää tulkintaa), josta saa kaksi virhepistettä. Taulukosta 4 ilmenee, kuinka usein olen käyttänyt tätä kategoriaa verrattuna muihin H-luokan virhekategorioidiin.

TAULUKKO 4. H5-VIRHEKATEGORIAN KÄYTTÖSUUS H-VIRHELUOKASSA LAIN KÄÄNNÖKSISSÄ 2013

suomeen	englantiin
8 kertaa 50:stä = 16 %	196 kertaa 289:stä = 68 %

Englantiin päin käännettäessä esiintyy paljon suomalaisille tyypillisiä, melko alkeellisia kieli(oppi)virheitä artikkeleissa, prepositioissa ja verbien aikamuodoissa. Esimerkki aikamuodon väärästä toistamisesta on lauseen *TK oli syntynyt vuonna 1998* (SU2) kääntäminen lauseella *TK had been born in 1998*. Suomen lakikielessä pluskvamperfektiä käytetään useammin kuin yleiskielessä selostettaessa menneitä tapahtumia tai jonkun toisen kertomusta, mutta englannissa perfektiä ei näin käytetä eikä sitä voi kieliopillisesti yhdistää tarkkaan ajan määreeseen.

Samassa tekstissä on käytetty myös laille ominaisella tavalla verbimuotoja, joiden suora kääntäminen aiheuttaa merkityksen muutoksen ja järjettömän lauseen. Lauseessa *lapsen edun vaativan, että tuomiota ei muutettu* imperfekti ei viittaa menneeseen tapahtumaan vaan silloiseen nykyhetkeen ja tulevaisuuteen ('ei muuteta', 'ei pidä muuttaa'). Samoin lauseessa *siltä varalta että päätös kumottiin käräjäoikeus antoi määräyksiä* imperfekti ei viittaa menneeseen tapahtumaan vaan mahdolliseen tulevaisuuteen ('jos kumottaisiin'), kun taas lauseessa *jäi näyttämättä että yhteishuoltajuus ei olisi toiminut* konditionaali ei viittaa hypoteettiseen tulevaisuuteen menneisyydessä ('would have worked') vaan menneeseen todelliseen tilaan ('had worked', 'worked'). Näissä tapauksissa pitää tarkastella kieliopillisen muodon funktiota tekstissä eikä vain toistaa muotoa.

Lauseen *Vastaaja on tuonut esille, että kuntotutkimusta ei ole välttämätöntä liittää päätösehdotukseen ja sille ei ole asetettu mitään minimitasovaatimusta* (SU4) käännöksessä taas passiivin säilyttäminen on varovainen ratkaisu: muuten pitäisi päättää, tarkoitetaanko tässä yhtiön vai lainsäädännön asettamia vaatimuksia; tästä valinnasta saattaa seurata asiavirhe.

Sisältövirheet

Taulukosta 5 näemme, että eniten käyttämäni S-luokan kategoria on S7 (yksittäinen sisällöllisesti tai kulttuurisesti epätarkka, sopimaton tai epärelevantti termi, joka ei välttämättä johda käännöksen väärään tulkintaan), josta saa 2–4 virhepistettä.

TAULUKKO 5. S7-VIRHEKATEGORIAN KÄYTTÖSUUS S-VIRHELUOKASSA LAIN KÄÄNNÖKSISSÄ 2013

suomeen	englantiin
143 kertaa 183:sta 78 %	194 kertaa 289:stä 67 %

S7-virheitä esiintyy useammin käännettäessä englannista suomeen. Esimerkki 3 havainnollistaa kolmenlaisia ongelmia englannin lakisanastossa.

3. To defend, initiate, prosecute, settle, arbitrate, dismiss or dispose of any lawsuits, administrative hearings, claims, actions, attachments, injunctions, arrests or other proceedings, or otherwise participate in litigation which might affect me. (EN4)

Ensimmäinen ongelma on se, että osa termeistä näyttää yleiskielen sanoilta: *attachment* ei tässä tarkoita liitettä vaan oikeuden päätöstä omaisuudesta, *action* ei tarkoita toimintaa vaan siviilikannetta (kuten *lawsuit* ja *litigation*) eikä *claim* väitettä vaan vaadetta. Toinen vaikeus on siviilioikeuden ja rikosoikeuden erottaminen. *Arrest* on tuttu sana kaikille, mutta tässä kontekstissa se ei tarkoita vangitsemista, vaan sen merkitys on lähellä sanaa *attachment*. *Prosecute* tarkoittaa kanteen ajamista eikä syyttämistä, eikä *hearing* tarkoita poliisikuulustelua.

Kolmas vaikeus on päättää, mikä rooli asiamiehellä kunkin verbin yhteydessä on: *prosecute* ei myöskään tarkoita syyttäjänä toimimista. Tulee huomata, että tässä asiakirjassa isä antaa valtuuksia tyttärelleen, asiamiehelle (ei siis asianajajalle, joka on suojattu ammattinimike), joka ei voi toimia oikeudessa. Asiamies ei riita-asioissa myöskään voi itse päättää jutuista (*settle*) – sen tekee tuomari – eikä toimia omassa jutussaan välimiehenä, joka antaa päätöksen (*arbitrate*); sen sijaan hän voi sopia jutun toisen osapuolen kanssa ilman oikeudenkäyntiä tai turvautua osapuolena välimiesmenettelyyn. Hän ei myöskään voi hylätä kanteita (*dismiss*), sen voi tehdä vain tuomioistuin, mutta asiamies voi luopua kanteesta päämiehensä osalta.

Hassuja lauseita syntyykin usein siksi, että sanalla on lakitekstissä toinen merkitys kuin yleiskielessä: esimerkiksi *give title to property* (EN1) ei tarkoita rakennuksen nimeämistä vaan omistusoikeutta siihen. Tällaiset virheet eivät ehkä aina johtaisi siihen, että tuomioistuin tulkitsisi käännökseen väärin, mutta ne osoittavat, että kääntäjä ei tunne järjestelmää. Suomesta käännettäessä tällaista ongelmaa ei ole samassa määrin, koska lain termit erottuvat selvemmin yleiskielen sanoista, kuten englannin termi *injunction* esimerkissä 3 erottuu muista sanoista.

Yhteenveto

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon lain osio on vaikea. Se vaatii sekä lähde- että kohdekielen erinomaista taitoa, kääntämistaitoa, lain kielen ja sen kääntämisen osaamista sekä auktorisoidun kääntämisen tuntemista. Juridinen aspekti on tärkeä osa kaikkia auktorisoituja käännöksiä, koska ne jollain tapaa liittyvät lainkäyttöön ja erikoisalojenkin tekstit saattavat sisältää lainkäyttöön liittyvää aineista. Oikeuskielen sekä lähde- ja kohdekultuurin oikeusjärjestelmien tunteminen onkin edellytys kokeen läpäisemiselle.

Oikeuskielen konventioita ja lähteiden käyttöä ei voi alkaa selvittää vasta koe-tilanteessa, vaan niiden pitää olla etukäteen tuttuja. Lakikielen rakenteet ovat monimutkaisia, mutta toisaalta samat asiat kertaantuvat monissa juridisissa teksteissä: ne käsittelevät samoja asioita samoin lausein ja fraasein. Esimerkiksi testamentissa tai avioehdossa ei useinkaan ole juridisesti mitään kovin yllättävää ja niiden laatimiseenkin on saatavissa vakiomalleja. Auktorisoituun kääntämiseen taas voi tutustua Opetushallituksen ja Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton (SKTL) verkkosivuilla.

Taustatieto on tärkeää ja kokelaan pitää tuntea juridisia tekstejä niin, että hän ainakin hallitsee perustermit niin laista kuin yhteiskuntajärjestyksestä: ei pitäisi sekoittaa sellaisia termejä kuin *act vs. law, provision* (laeissa) vs. *term* (sopimuksissa) tai *osavaltio* ja *federaatio*. Jos englantilaisen koulutusta koskevan lain on allekirjoittanut *Secretary of State*, se ei ole *ulkoministeri* (Yhdysvaltain nimike) tai *valtiosihteeri* (suomalainen virkamies) vaan ilmeisesti *opetusministeri*.

Tärkeintä auktorisoidussa kääntämisessä on sisällöllinen ja kielellinen tarkkuus. Juridiset tekstit ovat huolellisesti ja tiiviisti kirjoitettuja, ja ne on luettava ajatuksella, jotta pysyy perillä tekstin tarkoitteista, viittaussuhteista ja viitteistä. Jokaisen lauseen kohdalla tulee miettiä, mikä on sen funktio ja suhde muihin lauseisiin ja koko tekstiin. Jokaisen ilmauksen käyttämisellä on jokin syy, ja tekstit muodostavat järkevän, johdonmukaisen kokonaisuuden, joka on osattava hahmottaa ja johon kunkin lauseen ja termin tulkinnan on sovittava. Jos tuntuu, että lauseessa sanotaan jotain itsestään selvää ja triviaalia tai perin kummallista, on todennäköisesti tulkinnut sen väärin. Samoin lähdetekstin monitulkintaiset tai huonosti muotoillut lauseet ovat usein tulkittavissa tekstin kokonaismerkityksen pohjalta – mutta jos kyseessä on aito, selvittämätön kaksitulkintaisuus, siitä on huomautettava lukijalle. Tietenkään ei myöskään saa itse lisätä kaksitulkintaisuutta.

Tulkinnan on siis yhdistyttävä todellisuuteen järkevästi ja käännösvastineita on harkittava suhteessa kuvattavaan tilanteeseen. Kääntäjän on tunnistettava sanat, joilla on oikeuskielessä eri merkitys kuin yleiskielessä eli juridiset termit. Termien lisäksi pitää tuntea myös muiden rakenteiden ja jopa kieliopillisten pikkusanojen eri merkitykset; esimerkiksi konjunktio *as* voi olla suomeksi *koska, kun*

tai *samoin kuin*, ja kääntäjän on valittava kontekstin kannalta järkevin merkitys niin, että tekstin loogisuus säilyy. Turhan monessa käännöksessä kääntäjä on valinnut tutuntuntuisten sanojen merkityksistä yleisimmät ja rakentanut niiden ympärille oman tarinansa alkuperäisistä rakenteista piittaamatta. Tulkinnassa tulisi käyttää hyväksi tekstin sisäiset vihjeet ja käyttää rinnakkaistekstejä, joita varsinkin suomesta englantiin päin käännettäessä on saatavilla paljonkin (esim. Finlex).

Lopuksi voidaankin todeta, että tavoiteltava lopputulos auktorisoidun kääntäjän tutkinnon lain ja hallinnon osiossa olisi lähdetekstille uskollinen yksiselitteinen käännös, joka edelleen liittyy lähdekulttuurin oikeusjärjestelmään, ei kohdekielinen kotoutettu versio tai popularisoitu tiivistelmä lähdetekstistä.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS JA VERKKOLÄHTEET

Opetushallitus 2014a. *Käsikirja. Auktorisoidun kääntäjän tutkinto. Toimintaohjeet tutkintotehtävien laatijalle*. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2014b. *Käsikirja. Auktorisoidun kääntäjän tutkinto. Toimintaohjeet tutkintotehtävien arvioijalle*. Helsinki: Opetushallitus.

SKTL 2015. *Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet* [online, luettu 15.9.2017].

Saatavissa: https://www.sktl.fi/@Bin/775047/LAILLISESTI%20P%C3%84TEVIEN%20K%C3%84%C3%84NN%C3%96STEN%20LAATIMISOHJEET_lopullinen.pdf.